

Алла Вікторівна Кордонова,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

АЛГОРИТМ МЕТОДИЧНИХ ДІЙ З САМОНАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПИСЬМА

У статті висвітлюється такий вид іншомовного самонавчання студентів педагогічних ВНЗ, як написання фахових доповідей та їх подальша презентація перед аудиторією іноземною мовою. Запропоновано алгоритм методичних дій, за допомогою якого студенти навчаються працювати з автентичними фаховими періоджерелами, тобто аналізувати, коментувати й інтерпретувати їх; пропонувати власні варіанти вирішення проблем, що розглядаються; складати план і тези усного викладу написаного; відповідати на запитання слухачів; визначати збільшення власних фахових знань та лінгвістичних умінь. Провідним умінням під час виконання цих методичних дій є здатність до самостійної наукової тематичної творчості.

Ключові слова: іншомовне самонавчання, тематичні доповіді, студенти педагогічних ВНЗ, алгоритм методичних дій, фахові знання, лінгвістичні вміння.

Співробітництво України з країнами Європейської співдружності, що розширюється, зумовлює модернізацію освіти у сфері навчання іноземних мов і зокрема, англійської як засобу міждержавного спілкування. Саме тому випускники вищих навчальних закладів повинні володіти нею на такому рівні, що забезпечував би їм англомовну комунікацію як у повсякденному житті, так і в галузі обраної ними професійної діяльності.

Наразі у вищих навчальних закладах нашої держави спостерігається невиправдана тенденція до скорочення навчального навантаження, що відводиться на заняття з іноземної мови. У цій ситуації актуальним стає пошук таких форм і методів навчання, які б розвивали у студентів уміння свідомої самоорганізації процесу засвоєння знань, тобто вміння іншомовного самонавчання.

Написання доповіді є видом самостійної наукової мовленнєвої творчості, коли той, хто її готує, повинен не монтувати текст із відібраних частин, висловлених іншими авторами, а писати свій науковий тематичний твір, у якому він може погоджуватися чи не погоджуватися з якоюсь думкою, пропонувати свій варіант розв'язання проблеми, вводячи й обґрунтовуючи свої погляди.

Така робота певною мірою нагадує письмове творче завдання, яке пропонували практично всі методисти, що досліджували проблему навчання письма як виду мовленнєвої діяльності.

Наприкінці 40-х років минулого століття К. Ганшина доводила доцільність письмового викладу прочитаного тексту зі зміною особи (тобто від третьої особи однини чи множини) як того, хто «закріплює усне мовлення» [1, с. 183]. На початку 60-х років Л. Стродт запропонувала вдосконалити усне мовлення шляхом листування російських школярів з їхніми німецькими однолітками, де вони у своїх листах знайомились один з одним, розповідали про свої щоденні справи [5, с. 12]. У 70-і роки Т. Гушина вперше обґрунтувала необхідність письмового викладу думок для розширення лінгвістичних і мовленнєвих можливостей тих, хто

навчається. Проте твори за змістом і за формою повинні були ґрунтуватися на опорному тексті, що був поданий у підручнику [2, с. 8]. Письмовий переказ фабульних текстів із викладом власного ставлення до подій, що в них висвітлюються, введено в навчальний процес М. Пайвіною вже у 80-і роки ХХ ст. Методист досліджувала природу письмової мовленнєвої творчості і довела, що саме вона здатна вдосконалити не лише лінгвістичний обсяг усного мовлення, а й його стилістичний склад і культуру [4, с. 69].

Резервні можливості письмової мовленнєвої творчості як джерела вдосконалення усного мовлення для більшості учнів розкрила Р. Мартинова наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. Нею запропоновано таку систему вправ перед написанням творів і після них, що забезпечували перехід найбільш якісних мовленнєвих зразків, створених під час письма, в усне мовлення не тільки тих, хто їх увів, а й тих, хто їх почув під час слухового сприйняття письмових творів [3, с.16].

У всіх цих та інших дослідженнях, присвячених визначенню впливу письмової мовленнєвої творчості на усне мовлення, акцентувалась увага на лінгвістичному, стилістичному вдосконаленні іншомовного говоріння. Іншими словами, переважно вирішувалось одне завдання: знайти під час письма найкращий спосіб викладу власних думок.

Сьогодні, коли письмо посідає провідне місце у створенні ділової документації в організації діяльності міжнародних організацій, недостатньо вирішувати лінгвістичні завдання. Письмові творчі тексти у вигляді доповідей покликані формувати світогляд ділових партнерів, впливати на прийняття серйозних економічних і політичних рішень. Саме тому мовлення автора повинно бути науково обґрунтованим, аргументованим, переконливим і доступним для розуміння тих, до кого воно в подальшому буде звернено. Тому метою статті є запропонувати такий алгоритм методичних дій із

самонавчання англійської мови у процесі написання та презентації тематичних доповідей, виконання якого сприятиме розвитку в студентів саме вищезазначених умінь.

Для того щоб іншомовне самонавчання шляхом написання професійно-зорієнтованих доповідей було успішним, студенти повинні досягти таких десяти цілей. Вони повинні навчитися: 1) відбирати тематичний матеріал із першоджерел; 2) осмислювати відібраний матеріал; 3) поєднувати нові смислові і лінгвістичні знання з раніше вивченими; 4) аргументовано подавати нові смислові відомості; 5) проводити критичний аналіз поглядів інших авторів; 6) виражати перспективи розвитку ідей, викладених у доповіді; 7) узагальнювати викладене і доходити відповідних висновків; 8) викладати доповідь в усній формі з акцентуванням уваги на її основному змісті; 9) відповідати на запитання слухачів і вести дискусію з ними; 10) самостійно оцінювати результати навчальної діяльності.

Отже, **методика роботи з досягнення першої мети процесу іншомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:**

1. Осмисленні всього того, що відомо з цієї проблеми і написанні тез у вигляді окремих речень, що містять відому інформацію під рубрикою «I KNOW».
2. Написанні тез у вигляді окремих фраз з інформації, яка цікавить, під рубрикою «I'D LIKE TO KNOW».
3. Перегляді відповідного матеріалу і відборі важливого (на думку того, хто пише) за заголовками чи ключовими словами.
4. Семантизації незнайомих мовних явищ на підставі мовної та контекстуальної здогадки.

Методика роботи з досягнення другої мети процесу іншомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Повторному, вивчальному читанні кожного відібраного уривку і семантизації за допомогою перекладу тих мовних явищ, які не вдалося зрозуміти на підставі мовної і контекстуальної здогадки.
2. Короткому письмовому викладі змісту кожного відібраного уривку із зазначенням всіх бібліографічних даних.
3. Сортуванні отриманих матеріалів за сенсом: а) що відповідає думці того, хто пише; б) що не відповідає думці того, хто пише.

Методика роботи з досягнення третьої мети процесу іншомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Поєднанні наявних та шойно здобутих знань у нові семантичні блоки.
2. Компонуванні отриманих блоків у чорновий варіант доповіді, що готується.
3. Читанні складеного тексту в його першому, чорновому варіанті.

Для підготовки першого вдосконаленого варіанту доповіді, тобто для успішної реалізації четвертої мети процесу самонавчання англійської мови шляхом написання та презентації тематичних

доповідей, рекомендуємо навчити студентів у процесі аудиторної роботи використовувати посилання на тих авторів, погляди яких збігаються з їхньою думкою. Іншими словами, вони повинні навчитися аргументувати позицію ряду авторів й адекватну їй – свою.

З цією метою студентам рекомендується виконувати такі творчі дії:

- 1) Прочитати і закінчити речення.
- 2) Продовжити почату думку.
- 3) Прослухати діалог двох учасників проекту і позитивно прокоментувати почуте.
- 4) Прочитати наявну інформацію і позитивно прокоментувати прочитане.

Навчившись виконувати на заняттях подібні творчі завдання, студенти зможуть удосконалити чорновий варіант доповіді реченнями, що відстоюють ідеї деяких авторів, які вивчали досліджувану проблему.

Методика роботи з досягнення четвертої мети процесу іншомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Виборі зі словника додаткового мовного матеріалу, за допомогою якого можна підтвердити думку інших авторів.
2. Написанні посилань з їх позитивними коментарями.
3. Написанні вдосконаленого варіанту доповіді з використанням результатів попередньої роботи.
4. Читанні складеної доповіді в її першому вдосконаленому варіанті.

Для підготовки другого вдосконаленого варіанту доповіді, тобто для успішної реалізації п'ятої мети процесу самонавчання англійської мови шляхом написання та презентації тематичних доповідей, студентів у процесі аудиторної роботи слід навчити використовувати посилання на тих авторів, погляди яких не співпадають з думкою того, хто пише. Іншими словами, вони повинні навчитись обґрунтовано критикувати позицію цих авторів і протиставляти їй свою.

З цією метою рекомендуємо студентам виконувати такі творчі завдання:

- 1) Прочитати і закінчити речення.
- 2) Продовжити початку думку.
- 3) Пояснити, чому Ви не згодні з такими твердженнями. Запропонувати свої варіанти розв'язання порушених проблем.
- 4) Обґрунтувати, чому Ви не згодні з такими твердженнями. Висловити свою думку.
- 5) Прочитати наявну інформацію й аргументовано спростувати її. Запропонувати свої варіанти розв'язання проблеми.
- 6) Прослухати діалог двох ділових партнерів. Пояснити, в чому вони помиляються й сказати, як би Ви вчинили на їхньому місці.

Виконання таких творчих завдань забезпечить студентам можливість аргументовано не погоджуватися з будь-якими положеннями з проблеми, яка вивчається. З одного боку, такі завдання значно наблизять їхнє іноземне мовлення до реального, а з іншого – суттєво розширять кругозір і світогляд у досліджуваній ними галузі

знань.

Методика роботи з досягнення п'ятої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Виборі зі словника додаткового мовного матеріалу, за допомогою якого можна спростувати думку інших авторів.
2. Написанні посилань з негативними коментарями.
3. Написанні вдосконаленого варіанту доповіді з використанням результатів попередньої роботи.
4. Доповненні попереднього варіанту доповіді реченнями, в яких висловлюється власна позиція того, хто пише.
5. Читанні складеної доповіді в її другому вдосконаленому варіанті.

Для підготовки останнього вдосконаленого варіанту доповіді, тобто успішної реалізації шостої мети процесу самонавчання англійської мови шляхом написання та презентації тематичних доповідей, студентів у процесі аудиторної роботи слід навчити викладати думки щодо перспективи розвитку проблем, що викладаються. У зв'язку з цим, їх слід тренувати у продукуванні речень гіпотетичного характеру.

Отже, для розвитку вмінь прогнозувати ситуації ми рекомендуємо студентам виконувати такі творчі завдання:

1. Прочитати речення і висловити свою думку, що може відбутися, якщо викладені думки втіляться у життя.
2. Написати, за яких умов зазначені дії зможуть стати ефективнішими.
3. Спрогнозувати подальші події й аргументувати свою думку.
4. Написати, як би Ви повелися в таких випадках. Обгрунтувати свою думку.

Виконання цих творчих завдань удосконалює лінгвістичний аспект інішомовного мовлення студентів, а також поглиблює їхні знання з досліджуваної проблеми.

Методика роботи з досягнення шостої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Виборі зі словника додаткового мовного матеріалу, за допомогою якого можна виразити перспективи вирішення досліджуваної проблеми.
2. Написанні всіх необхідних, на думку того, хто пише, речень гіпотетичного характеру.
3. Написанні вдосконаленого варіанту доповіді, що включає речення:
 - а) що підтримують думку інших авторів;
 - б) що критикують позиції інших авторів і пропонують свій варіант вирішення проблеми;
 - в) гіпотетичного характеру, що дозволяють подати вирішення досліджуваної проблеми в динаміці її розвитку.

Методика роботи з досягнення сьомої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Написанні розгорнутого вступу до доповіді, що розкриває актуальність і значущість зазначеної теми.

2. Читанні про себе всієї доповіді з метою лінгвістичного й смислового коригування тих речень, які його потребують, на думку автора.
3. Перевірці під час читання логічного переходу від формулювання однієї думки до іншої.
4. Усуненні повторів однакових думок, якщо вони є.
5. Написанні висновків до доповіді з відповідними пропозиціями автора.
6. Перевірці коректного й нормативного написання посилань і списку використаних джерел наприкінці доповіді.

Методика роботи з досягнення восьмої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Написанні плану викладу думок в його короткому й розгорнутому варіантах.
2. Презентації головних віх повідомлення, тобто тих основних проблем, які будуть висвітлюватися.
3. Усному викладі змісту доповіді іноземною мовою.
4. Зверненні до слухачів для перевірки їхнього розуміння найбільш складних частин інформації, що викладається.

Методика роботи з досягнення дев'ятої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Відповідях на запитання слухачів.
2. Викладі своєї думки з найбільш дискусійних проблем.
3. Прослуховуванні думок аудиторії з окремих частин доповіді та їх аргументованому обговоренні.

Методика роботи з досягнення десятої мети процесу інішомовного самонавчання шляхом письма полягає в такому:

1. Письмових відповідях на самостійно поставлені запитання під рубрикою "I DON'T KNOW", які програмувалися до початку виконання методичних дій з самонавчання англійської мови за вищеописаним алгоритмом.
2. Написанні речень, що містять непередбачувано одержану інформацію.
3. Підрахунку кількості наново здобутої фахової інформації з теми доповіді засобами англійської мови.

Для того щоб визначити приріст лінгвістичної інформації, кожному студенту потрібно:

1. Виписати з доповіді раніше незнайомі мовні одиниці англійською мовою.
 2. Написати переклад цих одиниць рідною мовою в темпі природного письма, що дозволить установити приріст лінгвістичної інформації на рецептивному рівні.
 3. Переказати складену доповідь з підрахунком кількості вживаної нової інформації, що дозволить установити приріст лінгвістичної інформації на репродуктивному рівні.
 4. Увести кожне мовне явище у власні речення, що дозволить установити приріст лінгвістичної інформації на продуктивному рівні.
- Відтак, поданий алгоритм методичних дій щодо

самонавчання англійської мови у процесі написання та презентації тематичних доповідей відбиває реальні кроки студентів з їхнього самостійного вдосконалення не тільки лінгвістичних основ мови, що вивчається, а й їхніх загальних та професійних знань, а також умінь публічної презентації власних

думок перед експертною аудиторією.

Перспективною темою подальшого дослідження проблеми іншомовного самонавчання студентів педагогічних ВНЗ може стати розробка алгоритма методичних дій із англійської мови самонавчання у процесі читання автентичних першоджерел.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганшина К. А. Методика преподавания французского языка / К. А. Ганшина. - М.: Учпедгиз, 1946. - 260 с.
2. Гущина Т. И. Письмо как одно из средство обучения устной речи в старших классах средней школы: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения (иностранный язык)» / Т. И. Гущина. - М., 1972. - 23 с.
3. Мартынова Р. Ю. Дидактико-методические основы письма в системно-коммуникативной методике / Р. Ю. Мартынова // Обучение иностранным языкам в учебных заведениях Украины: сб. ст. - М.: Изд-во «Пресса», 1998. - Вып.1. - С. 12-18.
4. Пайвина М. Д. Письмо как средство обучения иностранному языку в средней школе: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теория и методика обучения (иностранный язык)» / М. Д. Пайвина. - М., 1983. - 24 с.
5. Стродт Л. М. Взаимосвязь в развитии навыков устной речи, письма и чтения на начальном этапе обучения иностранному языку : автореф. Дис. ... канд. Пед. Наук : спец. : 13.00.02 «Теория и методика обучения (по отраслям)» / Л.М. Стродт. - М., 1964. - 24 с.

Алла Викторовна Кордонова,

кандидат педагогических наук,

*старший преподаватель кафедры западных и восточных языков и методики их обучения,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет
имени К.Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

АЛГОРИТМ МЕТОДИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ САМООБУЧЕНИЮ ИНОЯЗЫЧНОМУ ПИСЬМУ

Статья посвящена такому виду иноязычного самообучения как написание тематических докладов с их дальнейшей презентацией перед аудиторией на английском языке.

Целью исследования является попытка разрешить противоречие, существующее в современных вузах Украины, а именно: несоответствие между требованиями к уровню владения иностранным языком выпускников различных специальностей и количеством аудиторных часов, выделяемых на занятия по этому предмету. В этой ситуации актуальным становится поиск таких методов обучения, которые развивают у студентов умения самоорганизации процесса усвоения знаний и формируют навыки их применения в будущей профессиональной деятельности. Одним из таких методов, по нашему мнению, является иноязычное самообучение в процессе письма.

Идея усовершенствования иноязычных речевых умений путем письма не нова в методике обучения иностранным языкам. В этой связи следует вспомнить исследования Г. Бедросовой, Т. Глазуновой, Т. Еналиевой, Т. Ильиной, Л. Колкера, И. Мельник и др. Однако, ни в одном из них одновременно не решались два равноценных задания:

- 1) создание студентами самостоятельного высказывания на основе изучения деловой и научной литературы на изучаемом языке;
- 2) лингвистическое оформление во внешней письменной, а затем устной речи мыслей, возникающих в ходе приобретения новой информации.

Что касается решения первой проблемы, то следует отметить, что написание тематического доклада – это вид самостоятельного научного речевого творчества, когда человек, готовящий его, не монтирует текст из отобранных цитат из исследований других авторов, но создаёт собственное произведение, в котором он может раскрыть исследуемую проблему, обосновано поддерживая какую-либо точку зрения или опровергая её.

Что касается решения второй проблемы, то следует подчеркнуть, что разработанный алгоритм основан на дидактической логике организации процесса самостоятельного усвоения и применения знаний в процессе письма.

Выполняя методические действия в правильной последовательности, студенты учатся: отбирать тематический материал по заголовкам и ключевым словам; осмысливать и группировать его логически; соединять новые тематические и лингвистические знания с изученными ранее; представлять новые факты с использованием существенных доводов; критически анализировать исследования других авторов; выражать перспективы развития идей, представленных в докладе; обобщать полученную информацию и делать соответствующие выводы; представлять доклад устно перед аудиторией; отвечать на вопросы слушателей; оценивать результаты иноязычного самообучения в процессе письма.

Проведённое исследование показало, что выполнение вышеописанного алгоритма методических действий приводит к усовершенствованию лингвистических умений и тематических знаний студентов педагогических вузов.

Ключевые слова: иноязычное самообучение, тематические доклады, алгоритм методических действий, студенты педагогических вузов, профессиональные знания, лингвистические умения.

Alla Viktorovna Kordonova,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Teacher at the Department of Western and Oriental Languages and Methods of their Teaching,
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

THE ALGORITHM OF METODICAL ACTIONS OF FOREIGN LANGUAGE SELF-LEARNING WHILE WRITING

The article focuses on such a kind of foreign language self-learning as writing of profession-oriented reports and their further representing in front of the audience.

In this research an attempt is made to settle the contradiction between requirements imposed for the level of proficiency in a foreign language of university graduates and the number of the classroom hours assigned for classes in this subject. Therefore, new training methods are needed which could develop students' ability to acquire knowledge independently and to use it in their future professional activity. One of such methods, in our opinion, is foreign language self-learning while writing.

The idea of improvement of foreign-language communicative skills through written speech creativity is not new in language teaching. In this regard, it is necessary to mention the works by G. Bedrosova, T. Glazunova, T. Enaliyeva, T. Ilyina, L. Kolker, I. Melnik and others. However, in none of them two equivalent tasks were solved at the same time: 1) creation by students of the independent statement on the basis of business and scientific literature in a foreign language; 2) correct linguistic representation in outer written and then oral speech of the thoughts arising during acquisition of new information.

Writing of the thematic reports is a kind of independent scientific speech creativity when a person who prepares it does not mount the text from the selected works of other authors, but creates his or her own one in which he or she can agree or disagree with some opinions or offer solutions of the discussed problems. At the same time students improve their linguistic skills of written speech.

The offered algorithm is based on the structure of foreign-language self-learning and on didactic logic of the organization of the process of independent acquisition and use of knowledge while writing.

While performing methodical actions, students learn: to select thematic material from primary sources; to comprehend it; to connect new thematic and linguistic knowledge with the learned ones before; to represent new facts using substantial arguments; to carry out the critical analysis of other authors' views; to express prospects of the development of the ideas represented in the report; to generalize represented ideas and to draw corresponding conclusions; to make a report orally in front of the audience; to answer the listeners' questions; to estimate results of their own educational activity.

In general, the research shows that the represented algorithm of methodical actions reflects real steps of the students towards the improvement of linguistic basics of the language as well as their general and professional knowledge.

Key words: foreign-language self-learning, thematic reports, algorithm of thematic actions, students of pedagogical universities, professional knowledge, linguistic skills.

Подано до редакції: 01.07.2016 р.

Рекомендовано до друку: 12.07.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш